

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



Obs. Inbjudningen till ny pristäflan
å omslagets 3:dje sida.

1892.

2:a häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Emelie Flygare-Carlén †.

Ellen Fries, Om samskolor.

Göran Björkman, Emelia Pardo Bazán. Det samtida Spaniens förnämsta författarinna.

Litteratur: *Sigrid Leijonhufvud*, Gösta Berlings saga af Selma Lagerlöf. —
F. A. Ek, Josephine Butler.

M. G., Några reflexioner i dräktreformfrågan.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Breflåda.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2:50.
 { För icke medlemmar » 4:00.

Obs. Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier för kvinnliga medicine studerande å sid. 68.

Bokbinderi

7 Slöjdgatan, 2 tr.,

Hedda Westman.

Böcker afhämtas efter tillsägelse pr telefon 43 16.

Winborgs LACTOSERIN-CACAO

Välsmakande, kraftigt, närande, hälsosam!

Förordad af professorerna Olof Hammarsten, C. E. Bergstrand, med. d.r Ch. Em. Hagdahl m. fl.

Hälsovännen, tidskrift för allmän och enskildt hälsovård, yttrar i sitt nummer för den 1 februari följande:

»Särdeles närande och värderikt såsom ett koncentreradt och smaktigt näringsmedel är äfven den i handeln hos oss införda lactoserin-cacao.»



Pris pr burk om

$\frac{1}{2}$ kilo kr. 2,50; $\frac{1}{4}$ kilo kr. 1,30; $\frac{1}{8}$ kilo kr. 0,70.

Erhålles hos hrr specerihandlare samt i parti hos

TH. WINBORG & Co, Stockholm,
Kongl. Hofleverantör.

I. M. GÖTHE, Stockholm,

Bok-, Musik- och Pappershandel,

48 Drottninggatan, hörnet af Klarabergsgt.

Partilager för återförsäljare i tr. upp i samma hus.

Filialer:

72 Drottninggt.

Regeringsgt. 27.

1 Köpmantorget.

Hornsgt. 54.

JOHN HOLMBLOM,

Modeaffär för Damkappor,

Stockholm,

12 Kungsträdgårdsgatan 12,

rekommenderar sitt stora och rikhaltiga lager af alla

Nouveautéer för säsongen.

Särskildt får rekommendera mitt stora lager af



Pelsverk för Pelskappor



med därtill passande öfvertyger.

Stockholms Plymfabrik

rekommenderar sitt väl sorterade lager af garnityr i alla färger och bredder, från 15 till 4 kr. metern. Aigretter och småplymer till håret. Amazoner, svarta och kulörta, af bästa kvalitéer och till billigaste priser. Gamla plymer och garnityr renoveras, färgas och krusas efter fransk metod. Råa plymer beredas.

Allm telef. 50 11.

G. Ahnfelt,
14 Smålandsgatan 14.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Normalskor tillverkas efter Prof. Jägers system.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel.

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Elin Spross' Trikåhandel,

36^{1/2} Vesterlånggatan 36^{1/2}.

Lager af alla sorters Trikåvaror för Herrar, Damer och Barn.

Telefon 20 83.

Telefon 20 83.

Henrik Gahns Amykos.

Äldsta aseptinfabrikat. Rekommenderar sig själf. Säljes öfverallt.

Henrik Gahns Tvålar.

Specialité: Antiseptiska toilettvålar, särdeles välgörande för känslig och ömtålig hud, såsom: **Henrik Gahns Victoriatvål** m. fl.

Partilager i Stockholm hos **Emil Fredrikson, Telegrafgränd 1.**

Bettina Lewysohn,

Bokbindare,

26 Malmskilnadsgatan 26.

Bouppteckningar

samt uppgifter till bouppteckningar uppsättas för billigt pris af ett fruntimmer, som däri eger mångårig vana. Närmare underrättelse erhålles å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,** 5 Malmtorgsgatan.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Resfilar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.



Emelie Flygare-Carlén.

Märkligt nog är det ett kvinnonamn, som under det nu snart tilländalupna århundradet i ej ringa mån bidragit till att fästa den öfriga världens uppmärksamhet vid vårt aflägsna land i nordens, och detta namn är *Emelie Carléns*. Det ligger ingen öfverdrift i detta påstående. Hur mången svensk har ej under resor utomlands fått erfara, att hur dunkla än de föreställningar äro som den stora allmänheten i de större kulturländerna gör sig om vårt land och folk, så är blotta nämmandet af namnet *Emelie Carlén* detsamma som ett introduktionskort, hvilket med ens skänker främlingen karakter och nationalitet. Alla ha ju hört talas om den berömda svenska författarinnan, alla ha läst något eller några af hennes arbeten, hur intressant att vara från ett land, som hon så lefvande skildrat, att vara landsman till *Emelie Carlén*! Vi svenskar le inom oss åt denna entusiasm. Det är ju länge sedan hennes romaner ägde förmåga att fångsla, de ha blifvit föråldrade, som så mycket annat, ha undanträngts af allt det nya; man ägnar dem ett aktningsfullt minne, men läser dem ej mer.

Läsas verkligen ej nu mera *Emelie Carléns* böcker? De ständigt nya upplagor, såväl i Sverige som utomlands, som utkomma af hennes arbeten, utgöra en gensaga mot det påståendet, att hon skulle vara glömd. Det finnes således ännu en publik, som gouterar dessa fantasirika skildringar, dessa romantiska berättelser, spunna med så mycken talang och skicklighet kring en liten kärna verklighet? Att fru *Carléns* romaner än i dag läsas, låt vara företrädesvis af en mer okritisk publik än den, som, då de först utkommo, gjorde dem till föremål för högtrafvande lofsånger eller arga smådevisor, talar högt för, att de äro i besittning af en ägenskap, som mer än de flesta andra tillförsäkrar en författares

verk ett långt lif, den att vara populära. Det finnes nämligen en läsekrets, och den bildar majoriteten af de läsandes antal, som läser på god tro, som ej begär bättre än att vid boken finna en stunds förströelse och nöje, som ej besväras af denna kritikens demon, hvilken för den mer estetiskt bildade läsaren så ofta förtar njutningen af det han läser. Att kunna pretera något som slår an på den stora massan, som fångslar och roar utan att skadligt inverka på känsla och fantasi, är en stor konst. Och det var denna konst fru Emelie Flygare-Carlén till punkt och pricka förstod.

* * *

Den gamla författarinnan, hvars arbeten gått ut i världen i ett större antal upplagor och öfversättningar än någon annan svensk skönlitterär skriftställares, har i dessa dagar efter en nära 85-årig lefnad stilla insomnat. Hon dog, som bekant, den 5 sistlidne februari efter ett långt aftynande. Med henne bortgick en af de sista representanterna af 1850-talets litterära Sverige, en å hufvudets, fantasiens och hjärtats vägnar rikt begåfvad personlighet, typisk för sin tid äfven i så måtto, att det ensidigt litterära intresset lät de allmänmänskliga frågor, som i vår tid med en så obönhörlig makt tränga sig på hvar och en, man eller kvinna, som med intelligensens rätt innehar en mer framstående plats i samhället, för henne blifva fullkomligt främmande.

Det är uteslutande i sin ägenskap af romanförfattarinnan Emelie Carlén har sin betydelse. Hon bör ej tecknas skild från sina arbeten. En studie af hennes förnämsta verk, de förträffliga skildringarna från Bohuslänska skärgården, hvilka egentligen skapat hennes rykte, skulle vara den vackraste hyllningsgård, man kunde ägna hennes minne. Tyvärr äro Dagnys spalter ej rätta platsen för en dylik studie. Själfva ämnets rikedom omöjliggör ett hopträngande däraf inom ett så knappt rum, som det vår tidskrift har till sitt förfogande. Detta ligger inom litteraturhistoriens område.

Hvad de yttre konturerna af fru Carléns lif och personlighet beträffa, ha desamma dessa dagar af pressen så flitigt blifvit återgifna, att vi blott skulle göra oss skyldiga till ett återuppreparande, om vi här inläte oss på att ytterligare teckna

dem. Äfven den som ej haft förmånen af ett personligt sammanträffande med den berömda författarinnan, har genom dessa ofta återkommande skildringar ej kunnat undgå att blifva förtrolig med bilden af den åldriga, något egendomliga damen, sådan hon tedde sig de sista åren af sin lefnad. Personliga intryck, hämtade från de tidigare skedena af hennes lif, äro däremot mer sparsamma. De hafva gått bort de flesta, som mindes fru Carlén från hennes glansperiod, från den tid då hon presiderade som värdinna i den »salong», som utgjorde medelpunkten för hufvudstadens litterära kotteri, den salong där Blanche, Crusenstolpe, Melin, v. Braun m. fl. vittra personligheter voro stamgäster.

Men ännu lefver dock en och annan, som kan teckna sig till minnes fru Carlén från hennes yngre dagar. En af dessa minnesgoda, en af de få kvarlevande af 50-talets vittra krets, en den tiden som litteratör och publicist ganska bemärkt personlighet, har godhetsfullt ställt till vårt förfogande några af sina »minnen», litterära utkast, hvarest han äfven låter bilden af »Ett köpmanshus i skärgårdens» berömda författarinna framskymta. Dessa anteckningar äga det personliga intryckets förtjänster, hvarföre vi tro, att några utdrag därur för våra läsare skola vara af intresse.

* * *

Vår memoirförfattare, ty hvarför ej gifva honom detta namn, trots det att hans intressanta anteckningar från en lång lefnadsbana ej ännu kommit annat än vänkretsen till del, uppdrar i sina »minnen» en parallel mellan de tre samtida berömda svenska romanförfattarinnorna, friherrinnan Knorring, Fredrika Bremer och fru Carlén, med hvilka alla han kommit i närmare personlig beröring.

»Om än friherrinnan Knorring och mamsell Bremer», ytttrar han, »till följd af börd, uppfostran, samhällsställning och umgängeskretsar i viss mån voro representanter för ett mer aristokratiskt element, så representerade fru Emelie Flygare-Carlén det tredje ståndet, den bourgeoisie, som på 30- och 40-talet blef en vägande makt i stat och samhälle, ja, ett ännu mer demokratiskt element, det folkliga.»

»Härstammande från en köpmansfamilj med en talrik barn-

skara, i en af västkustens småstäder, i nära beröring under barndoms- och ungdomsåren med skärgårdsbefolkningen, med hvars lif, seder och alla förhållanden hon var förtrolig, blefvo hennes skildringar af dessa företrädesvis glanspunkter i hennes författarskap. När det gällde att teckna *folket*, 'le bas peuple', var hon därför sina litterära medsystrar långt öfverlägsen.»

»Hennes uppfostran, utveckling och bildning var, ehuru ingalunda försummad, dock helt naturligt en annan än deras, löpande in i en helt annan riktning. Det torde först ha varit under lifvets växlande skiften hon förvärfvat och tillägnat sig åtskilligt af hvad de redan ägde i rikt mått vid själfva utträdet i lifvet.»

Minnestecknaren, redaktör för en tidning, som utgafs i en af södra Sveriges större städer, hade i sina litteraturanmälningar med en ganska hårdhänt, ehuru rättvis kritik nagelfarit fru Carléns romaner allt efter som de utkommo. Efter hennes debutarbete, »Waldemar Klein», följde de på hvarandra, som bekant, med en fast otrolig snabbhet.

»Det skulle icke vara att undra öfver», yttrar minnestecknaren vidare, »om den från andra håll, särskildt af ett koteri af den tidens unga litterära Sverige, med ett öfverdådigt smicker öfverhöljda författarinnan, ej skulle känt sig särdeles belåten med dylika törntaggar, eller synnerligt vänligt stämd emot deras upphofsman.»

»Det var därför ej utan en viss tvekan och med förkänslan af ett möjligen inträffande obehag 'anmälarer' ett par månader efter det de skarpa kritikerna varit synliga, vid ett besök i Stockholm i augusti 1841 introducerade sig i fru Flygares — då sedan januari fru Carléns — »salong». Ty hon hade redan den tiden en sådan i sitt hem vid Ladugårdslandstorg, i ett litet tvåvåningshus, som ägdes af hennes förläggare Thomson.»

»Den ofvannämnda förkänslan af något obehag torde emellertid ha varit obehöflig. Den skarpa 'anmälarer' blef på det mest älskvärda sätt mottagen i fru Flygare-Carléns salong, där värdinnan gjorde les honneurs med en rent af förvånande stor världsvana och förbindlighet och med samma lätthet i konversationen, som man var van vid från hennes romaner. Utan tvifvel var den härskande tonen i denna salong en annan än t. ex. i Anna Maria Lehngrens, i grefvinnan Wetterstedts eller i Fredrika Bremers, om hennes små tésoirer kunna be-

tecknas med detta namn; men trefligt var där. Man träffade där Blanche, Melin, Kjellman-Göransson, Dahlgren, Ingelman, Crusenstolpe, v. Braun m. fl. af den tidens litterära storheter.»

Vid flera följande sammanträffanden var förhållandet mellan författarinnan och hennes »stränge anmälare» alltid kortdialt och vänligt, hvilket talar godt för fru Carléns kvinliga takt och godhjärtenhet och bevisar, att hon, oaktadt den öfverdrifvet smickrande hyllning, hon allt ifrån början af sin författarebana varit föremål för, var tillräckligt storsinnad för att uppskatta äfven en ärligt menad kritik.

* * *

Det har ofta framhållits af dem, som under senare åren kommo i beröring med fru Carlén, att hos henne den genialiska författarinnan oftast fick träda i bakgrunden för hvardagsmänniskan. Så mycket mer har det glädt oss, att kunna åberopa ett annat omdöme, ett omdöme hämtadt från den tid, då hon ännu stod i blomman af sin ålder, då hennes litterära alstringskraft var, så att säga, utan gränser och då hon, lifvad af framgången, kände sig äga en outtömlig källa af fantasi och idéer, åt hvilka hon i sina romaner måste ge form och lif. Den tiden var fru Emelie Flygare-Carlén en intressant personlighet, som det var väl värdt att lära känna.

Men hon öfverlefde sin tid. Våra dagars äflan och strider berörde henne föga. I ett afseende förblef hon dock genom åren alltid densamma. Hennes goda hjärta förnekade sig aldrig. Den fattiga, lidande delen af människosläktet hade alltid hennes varmaste sympati och ända till det sista gingo hennes tankar ut på att lindra sina likars nöd. I vårt lands litteraturhistoria skall Emelie Flygare-Carléns namn i alla tider intaga en framstående plats, men hvad mer är, i mången nödens boning kommer det länge med välsignelse och tacksamhet att minnas.



Om samskolor.

Det skulle ur fler än en synpunkt vara lärorikt att genom tiderna följa frågan om samuppföstran könen emellan, särskildt skulle vi vilja följa de strider, som under det nittonde århundradet förts, då denna fråga ej längre varit en oklar tanke, en obestämd framtidsaning, utan då hon mångenstädes varit en fråga för dagen, hvilken gång efter annan lagt beslag på den allmänna uppmärksamheten. Emellertid tillåta hvarken tid eller utrymme en dylik utförlig inledande historik. Endast några allmänna iakttagelser från den rika litteraturen i detta ämne må förutskickas, innan vi öfvergå till granskning af det förslag till samskolor, som inom kort skall behandlas af den samlade riksdagen.

Alla de, hvilka af teoretiska skäl yrka på samskolor, deras åskådningssätt och uppfattning må för öfrigt vara högst olika, följa, synes det oss, en och samma tankegång.

Samhället och sederna hafva rest mellan man och kvinna onaturliga skrankor, hvilka måste nedrifvas. De, som äro skapade för hvarandra och skola lefva lifvet tillsammans, må från barndomen lära sig förstå hvarandra och lära sig arbeta tillsammans, deras intressen må blifva gemensamma och deras karakterer må tillsammans utvecklas. Uppfostran bör, så vidt möjligt är, följa naturens ordning, endast *då* kan man få sedliga, sunda karakterer, män och kvinnor, som, enligt Thorilds ord, »fästa sig vid ej blott det lilla i kön som skiljer», utan fastmer »vid det stora i andan, som förenar». Hvarför ej draga ut konsekvenserna ur det kristna europeiska åskådningssättet, under hvars inflytande slöjan lyfts undan från kvinnans ansikte och hon blifvit förd ut i lifvet från ett afskildt harem? En sådan konsekvens är samskolan, som sålunda är ägnad att stärka sedligheten, utveckla karaktererna och höja aktningen för kvinnan.

Många äro ej de, som skulle vilja gå tillbaka till den orientalska ståndpunkten, men deras antal är betydligt, som frukta att konsekvent gå vidare framåt.

* * *

Anmärkningarne mot samskolan hafva ock varit talrika. De hafva hufvudsakligen gjorts ur *sedlig, praktisk* och *hygienisk* synpunkt.

I uppfattningen af samskolans inverkan på *sedligheten* bryta sig meningarna skarpast, här hoppas anhängarne mest, här måla motståndarne de bedröfligaste framtidstaflor.

Meningsbrytningarna i denna sak hafva dock föga värde, om de ej utgå från *erfarenheten*. Men det är just af denna, som hvar och en kan lära, att sedligheten ej står högst hos den ungdom, som uppfostras i klosterlik afsöndring och i de länder där det till och med brukas — såsom jag med egna öron hört i Frankrike — att förbjuda bröder och systrar att leka med hvarandra.

Samskolor hafva nu funnits under flera år, icke endast i Förenata Staterna, om hvilkas förhållanden man möjligen skulle kunna säga, att de äro så olika våra, att de ej erbjuda några jämförelser, utan äfven i Tyskland, Finland och Norge. De lägre realskolorna i *Nassau* hafva i mer än 20 år varit samskolor, och därunder har det visat sig, att samundervisningen i sedligt afseende »varit icke blott ofarlig, utan snarare fördelaktig».

Ännu mera hugnerika äro underrättelserna från *Finland*. Där hafva upprättats på enskild bekostnad fullständiga samläroverk, och då både föräldrar och lärare varit burna af hänförelse för den nya idén, har också den gemensamma undervisningen där visat sig verka i hög grad väckande på både gossar och flickor. Från intet land föreligga så gynnsamma underrättelser, och om dessa kunna vi väl ej säga, att de komma från ett för oss främmande folk.

För de *norska* skolorna må det tillåtas mig att anföra hvad den sista norska skolkomitén i sitt betänkande därom förmåler, efter att hafva inhämtat underrättelser från landets omkring 20 samskolor.

»Hvad den fjerde punkten angår, könens ömsesidiga moraliska inflytande på hvarandra, är först att märka, att *samtliga* underrättelser gå ut på, att något skadligt inflytande har man icke iakttagit, speciellt inga sedliga förseelser. Från ett par ställen anföres, att man haft exempel vid flera tillfällen på ohöfligt tal eller öfver hufvud taget en viss råhet å gossarnes sida emot flickorna. Uppsikten öfver barnen, hvilken bör vara så fullständig som möjlig, har likväl då saknats. På 'erotik' har det visserligen varit exempel, men mycket enastående och af en tämligen oskyldig art, och icke annorlunda än den uppstår äfven utanför samskolan. Nu har skolan haft tillfälle att gripa in vägledande, och några skolor hafva iakttagit, att benägenhet för 'erotik' aftager med samundervisningen, i det den, efter deras erfarenhet, har trädt mera fram före än efter dess införande. I skolan kommer ofta föremålet för de ömmare känslorna att blotta åtskilliga svagheter, som framkalla en erotiken dräpande kritik.

Om ett positivt gagneligt inflytande äro meningarna mera delade. Dock synas alla erkänna, att andan och tonen blifva mildare och finare i samskolan än i gosskolan, till följd af ett annat sätt hos både lärare och

disciplar. Det säges, att gossarne hafva bättre dagar än förr och att flickorna farit väl af en något strängare disciplin. Det öfvervägande antalet yttranden går ut på, att samarbetet mellan gossar och flickor ej heller har haft något inflytande på de förras flit. Gossar och flickor konkurrera inbördes, och mellan de senare ter sig konkurrensen närmast som i flickskolorna. Flertalet af skolorna tillägga ej heller samundervisningen något djupare sedligt inflytande.»

Gossarne och flickorna, heter det slutligen, hålla sig helst hvar för sig och vilja inte ha något med hvarandra att göra, och försök att föra dem tillsammans hafva ofta strandat.

De goda följderna tyckas sålunda i Norge låta vänta på sig. Det har inträffat något, som vid en reform är ganska vanligt, man har ej nått allt det goda dess gynnare hoppats, men ännu mindre hafva alla de olyckor inträffat, som dess motståndare förespått. Och det är märkligt nog, att i den mest omtvistade sidan af samskolan skolföreståndarne kommit åtminstone till det resultat, att den sidan behöfde minst af alla diskuteras. Det erkännes dock allmänt, att vid samskolan fordras lärarinnor lika väl som lärare och att det därstädes på lärarkåren ställes större kraf i sedligt allvar än hvad som vid de skilda skolorna vanligen ställas — ej borde ställas.

Ännu en erfarenhet från samskolan må anföras, och den från vårt eget land. Det är ej erfarenheten från folkskolan jag här åsyftar, ty samundervisningen går där ej längre än till det tolfte året, och intill denna ålder har mot en dylik undervisning ej gjorts någon allvarlig gensaga, utan åsyftas här den erfarenhet, som lämnats från den praktiska arbetsskolan i Stockholm, i hvilken undervisningen fortgår till mogenhetsexamen. Vid sista flickskolemötet i Stockholm uppträdde flera talare, vitsordande det goda inflytande på ungdomens sedlighet samundervisningen där visat sig hafva.

»Man har frågat mig — ungefär så yttrade bland annat detta läroverks rektor — om lärjungarna i samskolan fatta tycke för hvarandra. Ja, det har nog hänt några gånger, men däri ligger intet ondt. Dessa tycken hafva kommit och gått liksom fallet är med dylika den första ungdomens känslor. Skulle samskolan alldeles borttaga dem, kunde man befara, att hon verkade onaturligt, således skadligt. Men hvad man kallar 'kurtis' är något helt annat. Det är något fullt, som icke får förekomma i skolan. Skulle allvarlig förmaning visa sig fruktlös, så finnes ett säkert medel: stäng skolan för den i sådant hänseende felaktige.»

I detta sista ligger något att beakta. Lika visst som sedligheten småningom kan höjas af samskolan, lika visst finnas barn

af båda könen, som hafva dåliga anlag och komma från dåliga hem. Dessa passa ej att gå i en samskola, åtminstone ej så länge en dylik skola är en ovanlighet. Det är därför man har kunnat säga, att samskolan bättre passar för mindre än för större samhällen, där en kontroll är svårare att åstadkomma. De stora samhällena erbjuda dock för samskolorna andra denna olägenhet uppvägende fördelar, såsom lättare tillgång på lämpliga lärare.

Anmärkingar mot samskolan ur *praktisk* synpunkt hafva ej heller saknats. Gossen och flickan hafva olika mål i lifvet, säges det, han skall blifva ämbetsman eller vetenskapsman, hon skall blifva husmoder — de behöfva en helt olik bildning och kunna följaktligen ej begagna samma undervisning. Egendomligt nog hör man detta resonnemang oftast af de personer, som tillika drifva den satsen, att den lärda skolan är så formellt utvecklande, att den med fördel kan begagnas äfven af de ynglingar, som ämna gå den praktiska vägen. Men är detta händelsen, hvarföre skulle den då icke passa för flickorna också? Jo, naturligtvis därför, att det är onödigt att deras intelligens utvecklas. Detta är den underförstådda logiken i detta icke ovanliga resonnemang.

Emellertid kunna mot såväl den ena som den andra delen af detta sätt att resonnera tungt vägande invändningar göras. För det första är det i våra skolor ett allt för stort antal ynglingar, som ägna sig åt praktiska värf, för att dessa böra betraktas som en underordnad beståndsdel och det är alltid ett ej ringa fåtal flickor, hvilka ej våga sätta sin lit till den osäkraste af alla försörjningsvägar — den husmoderliga. För det andra finnes det ett berättigadt kraf på realism i undervisning och på att skolan skall meddela kunskaper för lifvet. Detta kraf går *ej* i olika riktning för de båda könen och bör kunna uppfyllas, utan att man inskränker sig till ett ytligt encyklopediskt vetande. Flickskolan har varit i detta fall ett lärorikt experimental-fält för de nya idéerna, samskolorna komma utan tvifvel att blifva ett annat. Experimenten hafva sin bedröfliga sida, det kan inte nekas, men det gäller i pedagogiken som i medicinen, hvar skulle vi stå utan dem?

En annan invändning, som riktats mot det praktiska i anordnandet af samskolan är, att flickorna till följd af att deras intelligens vore antingen svagare eller olikartad, ej kunde följa den undervisning, som meddelades gossarne. Redogörelserna för de olika ländernas samskolor äro dock eniga, att i detta fall ingen svårighet föreligger.

Det finnes andra skäl till den ringa del kvinnan haft i mänsk-

lighetens intellektuella arbete än en underlägsenhet i hennes intelligens, och man måste för att verkligen finna reda på den omtalade olikheten i de båda könen begåfning, som skulle göra samundervisningen till rent af en skada, vänta till dess samskolorna lämnat oss en större erfarenhet härutinnan. De jämförelser, som hitintills gjorts, lida nämligen af betänkliga motsägelser. Så har man t. ex. i Norge funnit, att flickorna ha svårare än gossarne för matematik, och i Amerika har man kommit till motsatt resultat.

Andra iakttagelser, hvilka ofta blifvit gjorda, äro att flickorna tyckas förhålla sig mera osjälftändigt till sitt arbete än gossarne, men å andra sidan göra sig hos dem en större flit och samvetsgrannhet märkbara. Bland gossarne skall man finna både de bästa och de sämsta lärjungarna, men bland flickorna de flesta »skolljusen», särskildt på det lägre stadiet. »I det hela», säges det i den norska redogörelsen, »är olikheten mellan individerna större än mellan de båda könen.»

»Den olikhet, som finnes mellan könen och individerna, synes just bidraga till att gifva undervisningen mera lif och fullhet», säges det i samma rapport, och det är ett godt ord, ty den undervisning, som är så ställd, att den blott passar för en art intelligens, den uppfostran, som blott passar för en art karakterer, den är, synes det oss, ej den ideella, och ett af skolans stora företräden framför den isolerade undervisningen och uppfostran är just det, att den lämnar tillfälle till en brytning mellan de olika begåfningarna, som ej bör vara, ej behöfver vara att kväfva det individuella och omstöpa alla i en form. Finnes det en skiftning i intelligensen mellan gossen och flickan, liksom det alldeles säkert finnes en skiftning mellan deras karakterer, så är det, enligt vår uppfattning, endast ett skäl för, ej *emot* samskolan.

Men det är dock i *ett* afseende, det fysiska, som flickorna äro svagare. Däruti öfverensstämma många meddelanden från olika länders samskolor. De *hygieniska* anmärkningarna mot samundervisningen äro också de tyngst välgående.

Visserligen kan man hoppas, att i framtiden det kvinliga släktet i fysiskt afseende lättare skall uthärda jämförelsen med det manliga, då flickorna blifva förnuftigt klädda, och då de få lika godt tillfälle till frisk luft och ordentlig föda¹⁾ som gossarne, men kanske kunna de ändå ej i regeln, särskildt under 14—16 års åldern, orka med lika mycket intellektuellt arbete. Männe därför ej vid ett samarbete gos-

¹⁾ Se härom doktor Lovéns föredrag vid flickskolemötet 1886.

sen blir lat och flickan öfveransträngd? Jämför t. ex. å ena sidan hvad flickskolekomitén föreslår i de olika klasserna såsom lämplig arbetstid i veckan för flickskolan och hvad den stora läroverkskomitén föreslagit för gossarne? Å ena sidan 34—44 timmar, å den andra 36—51? Huru sammanjämka dessa skilda fordringar?

Utan att anse just dessa fordringar såsom orubbliga å någondera sidan, har tydligen erfarenheten i Sverige visat, att en olikhet i arbetskraft förefinnes. I andra länder har man ock vid samundervisningen antingen klagat öfver flickornas öfveransträngning eller också vidtagit särskilda åtgärder. Så har man t. ex. i Norge låtit flickorna utesluta vissa ämnen eller låtit dem gå två år i näst sista klassen och sedan bilda en särskild avslutningsklass. Men med inga af dessa tillvägagående har man varit belåten. En del flickor, som skulle taga examen, ville ej utesluta de till uteslutning bestämda ämnena, det andra året i samma klass visade sig vara tämligen utan gagn, och med den särskilda klassen rubbade man samundervisningen.

Fullständig valfrihet i fråga om ämnen torde vara det lämpligaste sättet att undvika öfveransträngning, dock så att detta val ej ensamt öfverlämnas åt föräldrar och målsmän, utan äger rum efter öfverenskommelse mellan dessa, lärarekollegiet och läkaren. Därigenom skola ej de flickor, som orka eller vilja följa med gossarne i deras undervisning, hindras därifrån genom att samma fordringar uppställas för alla flickor, hvilket torde innebära en orättvisa.

Dessutom, när det en gång är tal om önskningsmål för flickans undervisning, må endast de drifvas i studier, som älska studier och för dem äga anlag, men må stat, skolor och framför allt hemmen långt mera än förr taga vara på de praktiska anlagen hos ungdomen, må de understödja och lämpligt utveckla dessa! Och detta gäller ej blott flickorna, utan i nästan högre grad gossarne, ty vid deras uppföstran är missriktningen än större. Här i landet härskar nämligen nästan mer än annorstädes två fördomar, den, att ett godt hufvud nödvändigt skall vara ett läshufvud, och den, att det är förmer att hafva till son en för läsning ohägad, öfver örönen skuldsatt student än en duglig handverkare.

Det är visserligen ett vackert drag hos vårt folk dess vördnad för lärdomen, men tyvärr har denna vördnad ofta i sitt följande förfångan. Det är godt vörda lärdomen, men bättre akta allt ärligt arbete.

En af samskolans största uppgifter bör blifva att motarbeta dessa fördomar, och det är ej minst därför vi i vårt land önska den en framtid.

Det är en känd sak, att ett af de mest öfvertygande argument, som finnes för en reform, är, att den erbjuder *ekonomiska fördelar*. Detta argument har samskoleidéns vänner till sitt förfogande.

Elementarläroverken i de små svenska städerna äro en lyx så stor, att vi äro frestade att kalla den barbarisk, trots sitt civilisatoriska ändamål. Läroverkshus, bibliotek, samlingar, rektor och flera lärare, stipendier m. m. och — 20, 30, 40 lärjungar, kanske 5 till 10 i hvarje klass. Hvarje skolgosse i Sölvesborg har följaktligen, som bekant, kostat staten årligen 679 kr., för att endast taga *ett* exempel.

Om de lysande resultaten af dessa på »lärdom» använda penningar skulle kunna sägas många vackra saker, men vi måste här lämna dem å sido, för att fästa uppmärksamheten vid det missförhållandet, att under det bröderna kunna leka kurra gömma med hvarandra i de stora, tomma läroverkssalarne, sitta systrarna hopträngda i någon liten, till skollokal förhyrd våning och erhålla undervisning endast genom det nit och den själförsakelse, som känneteckna vår lärarinnekår. Hvar och en, som känner till löneförhållandena i våra smärre kommuners flickskolor, måste nämligen instämma i flickskolekomiténs yttrande, att *flickskolorna lefva på lärarinnornas bekostnad*.

Detta slöseri å ena sidan, dessa knappa tillgångar å den andra hafva haft till följd, att tid efter annan till kongl. maj:t inkommit petitioner från de kommuner, där dessa missförhållanden bjärtast framträdt, med begäran, att flickorna där må få taga del i gossarnes undervisning. Stundom har det i dessa petitioner tillika begärts några särskilda betingelser för flickornas räkning, stundom synas hos vederbörande alla teoretiska betänkligheter fått vika för nödvändigheten att i deras samhälle ändra det opraktiska status quo.

Alla dessa petitioner hafva af kongl. maj:t blifvit afslagna, men hafva därför icke lämnats obeaktade. I de förslag till läroverksreformer, som af regeringen inlämnats till 1887, 1890 och 1892 års riksdagar, har frågan om vissa läroverks omdaning till samskolor upptagits.

Det gäller likväl för samskolans sanna vänner att vara på sin vakt, så att vid dessa förslag »ej snålheten må bedraga visheten», och att icke godtköpsanordningar vidtagas, som måhända för generationer skulle kunna förstöra en stor idé.

Såsom en dylik godtköpsanordning räkna vi de förslag, som helt enkelt åsyfta att *tillåta* kvinliga lärjungar i mån af utrymme mottagas i elementarläroverken. Ingenting är mindre önskvärdt än att flickan på nåder släppes in i gosskolan, må hon då mycket hellre

gå och sy märkdukar i en flickpension af den gamla stilen! Ej heller kunna vi önska, att flickorna *berättigas* att inträda i de nuvarande gosskolorna, utan att några särskilda åtgärder för deras räkning vidtagas. Vi tro nämligen, att ett *nödvändigt* villkor för samskolan är, att i densamma finnas *fasta lärarinnor* likaväl som lärare. Flickorna kunna ej undvara detta, och för gossarna blir det en säker fördel.

Många önskningsmål såväl till gossarnes som flickornas fördel kunde därjämte uppställas, men dessa gripa alltför mycket in i gosskolornas fasta organisation, för att vi här skulle våga inlåta oss på dem.

Men om man å ena sidan bör frukta, att omogna förslag kunna störta samskoleidén, så bör man å andra sidan akta sig för, att låta det bästa vara en fiende till det goda. Om man ej kan få allt, bör man vara glad åt något, blott det går i den rätta riktningen. Och såsom sådant anse vi, om ock med en viss reservation, det förslag till samskolor vara, som till innevarande riksdag af regeringen afgifvits i samband med andra förslag till reformer vid läroverken.

I de kongl. propositionerna till 1887 och 1890 års riksdagar föreslogs, att vid vissa läroverk och under vissa villkors uppfyllande vederbörande kommunalstyrelse skulle få bestämma »huruvida kvinnliga lärjungar må i mån af utrymme vid läroverket mottagas» samt att »om flickor fingo tillträde till läroverket borde en lärarebefattning, i allmänhet den, för hvilken lägre kunskapsfordringar ansågos tillräckliga, beklädas af en kvinna, som jämte sin undervisning skulle hafva i uppdrag att vara föreståndarinna för flickorna.»

Vid den förstnämnda riksdagen blef frågan ej ens behandlad — tullarna absorberade då alla intressen — vid 1890 års riksdag föll läroverksreformen och med den samskolefrågan.

Den har i den kongl. propositionen till innevarande riksdag upptagits i en något förändrad form. Detta förslag är *utförligare* motiveradt än de föregående, åtskilligt är upptaget från den s. k. flickskolekomiténs betänkande af den 19 januari 1888, och det kan nu sägas innebära ett förslag angående vissa skolors *ombildande* till samskolor, ej blott om deras tillfälliga *användning* därtill.

De nuvarande allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Askersund, Sala, Sölvesborg, Trelleborg, Marstrand, Strömstad, Åmål, Filipstad, Skellefteå, Örnsköldsvik, Södertelge, Köping, Nora, Simrishamn, Alingsås, Falköping, Engelholm, Varberg och Arvika, hvilka f. n. äro antingen 1, 2 eller 3-klassiga, skola, under vissa villkors iakttagande å kommunens sida, kunna ombildas till femklassiga real-

läroverk och kallas *mindre läroverk*. En del skall hafva tre, andra *fyra* ämneslärare.¹⁾

Dessa mindre läroverk kunna, på framställning af vederbörande kommunalstyrelse, inrättas såsom samskolor för gossar och flickor.

I sådant fall skall kongl. maj:t äga rätt att utbyta någon eller några å läroverkets stat upptagna manliga lärare — med undantag af rektorerna — mot fast anställda ämneslärarinnor med en aflöning af 1,500 kr., däraf 600 kr. tjänstgöringspenningar och två ålderstill- ägg, hvartdera å 250 kr. efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, äfvensom att för undervisningens ordnande använda de å läroverkets stat härigenom besparade beloppen, enär de manliga lärarnes lön är beräknad i lägsta lönegrad till 2,000, i högsta till 4,000 kr.

Skall ett mindre läroverk omdanas till samskola få de omkostnader, som falla på statsverkets del, ej blifva större än de besparingar, som erhållas af att någon eller några lärare utbytas mot lärarinnor, jämte de bidrag, som kunna lämnas af ett förslagsanslag på 8,000 kr., som regeringen för detta ändamål i samband med nämnda förslag begär af riksdagen.

Såsom motivering för detta anslag anföres, att vid en samskola böra flickorna dels hafva särskilda gymnastiköfningar, dels undervisning i handarbete. Då nu staten bidrager till flickskolorna i de stora kommunerna, bör det anses rättvist, att de *små* kommunerna äfven erhålla något statsbidrag, hvilket sålunda skulle tillfalla särskildt flickornas undervisning i dess samskolor, dock så att berörda bidrag icke finge öfverskrida det belopp, hvartill de i statsverket inflytande terminsafgifterna från läroverket under kalenderåret uppgå.

Såväl lärare som lärarinnor, hvilka anställas vid de mindre läroverken — de må vara samskolor eller ej — böra genomgå en profårskurs vid Jakobs läroverk i Stockholm.

* * *

Jämfördt med 1887 och 1890 års förslag erbjuder detta flera fördelar. Flickorna skola få rätt deltaga i gossarnes undervisning, ej endast om det tillfälligtvis finnes rum för dem i en klass, för att sedan makas ut igen, om gossarne strömma till läroverket, utan om de ofvannämnda kommunerna önska samundervisning, skall en *ombild-*

¹⁾ Ett nytt dylikt mindre allmänt läroverk skall ock upprättas i Motala.

ning af läroverket äga rum till *samskola*. Flickorna komma sålunda att åtnjuta samma fördelar af läroverket som gossarne. *Fasta* kvinnliga lärare skola på bestämda villkor antagas, flickornas gymnastik och handarbeten skola särskildt tillgodoses, hvilka fördelar ej upptagas i de föregående förslagen. Undervisningen skall meddelas efter realiniens läroplan, då det i de förra förslagen berodde af kommunerna, om de önskade real- eller latinlinie. Denna reallinie kan äfven i någon mån modifieras efter kommunens önskningsar, hvilket bör underlätta ett anordnande af en praktisk samskoleplan.

I de små kommunerna borde genom dessa läroverks upprättande tvenne önskningsmål kunna uppfyllas: undervisningen blefve där femklassig, så att *åtminstone* alla de gossar, som ginge ut i det praktiska lifvet, kunde där få sin utbildning, och på samma gång beredd tillfälle för flickorna till en högre undervisning — och allt detta för 8,000 kr.

Ehuru de betydande ekonomiska fördelarne af denna anordning i mångas ögon torde vara det starkaste skälet för dess antagande, kunna vi dock ej underlåta att mot densamma rikta en anmärkning. Förslaget kunde erbjudit ekonomiska fördelar och ändå ej kränkt rättvisan.

Enligt regeringens förslag upprättas samskolorna till ej ringa del *på lärarinnornas bekostnad*, det kan ej förnekas, och detta är, enligt vår uppfattning, förslagets achilleshäls. Flickornas undervisning i de mindre kommunerna får ej kosta staten något utöfver de 8,000 kronorna, och då denna summa är otillräcklig, måste staten se sig om efter någon extra besparing. Den finnes att tillgå genom att utbyta dyra lärarkrafter mot billigare. Det är dessutom så väl beställt vid detta utbyte, att man ej blott gör en besparing, utan därjämte får *just* det man behöver, kvinnliga lärarekrafter, utan hvilka en samskola är en orimlighet. Efterfrågan och tillgång bruka sällan stå i *detta* förhållande till hvarandra.

Det kan visserligen invändas, att när staten endast lämnar ringa bidrag till flickornas undervisning i de större kommunerna, vore det orimligt, om staten skulle för denna sak i de små kommunerna vidkännas en utgift öfver de sagda 8,000. De små kommunernas flickor blifva ändå privilegierade genom en billigare undervisning och genom åtnjutande af andra gosskolans fördelar. Detta är sannt. Men då kunde de små kommunerna, om de önskade samskola, hafva lämnat ett större bidrag, så att lärare och lärarinnor erhålla samma löneför-

måner. Samskolor blefvo ändå för dem en ekonomisk fördel mot att underhålla särskilda flickskolor.

Den motivering, på hvilken lärarnes och lärarinnornas *olika* lönevillkor stödes, lämnar ock tillfälle till anmärkningar.

Först lämnas lärarinnorna några förmåner. Deras tjänstgörings-skyldighet »bör icke öfverstiga 24 timmar i veckan jämte det arbete i hemmet, som rättandet af lärjungarnas skriftliga arbeten medför», och »pensionsåldern synes icke böra sättas högre än 55 år, då högst få lärarinnor efter uppnåendet af denna ålder äga den styrka samt den sinnets spänstighet och energi, som erfordras för en framgångsrik undervisning, särskildt i en skola, där tjänstgöringen är så ansträngande, som den måste blifva vid dessa samskolor».

Huruvida veckans tjänstgöringsskyldighet för lärarinnan verkli-gen blir mindre än lärarens 30 timmar, som kunna minskas i och för skrifningars rättande, lämna vi osagdt. Skall anställningen af en lärarinna verkligen åstadkomma en åsyftad besparing, lär hon antag-ligen få användas så mycket som möjligen ske kan enligt ofvanstående ordalag.

Erfarenheten visar ej, att f. n. lärarinnorna arbeta mindre än lärarne. De flesta torde vara ense om, att finnes det någon skilnad i arbete och omtanke mellan en klassföreståndarinna i en af våra flickskolor och en klassföreståndare vid ett gossläroverk, så är det den förra, som bär den tyngsta bördan.

En reelare fördel vore ju, att lärarinnan blifve pensionerad tio år tidigare än läraren. Om denna fördel för henne själf uppväger olägenheten, att hon får 1,200 kr. i pension, då läraren i stället vid 65 års ålder får sin lön oafkortad, är tvifvelaktigt. Dessutom äger verkligen en kvinna, som är öfver 50 år, mindre »spänstighet» och »energi» än en man vid samma ålder? Det är i alla händelser ej den vanliga uppfattningen af den äldre kvinnans skaplygne. Vi tro, att omedvetet har vid den ofvannämnda uppfattningen öfverflyttats några föreställningar, de där ej höra hit!

Att pensionsåldern för lärarinnor satts lågt kan likväl anses såsom en fördel för skolan, och fördelen skulle blifva än större, om den sänktes äfven för lärarne. De energiske och spänstige herrar lärare, som kommit öfver 60-talet, äro lätt räknade, och vid 60 år skulle onekligen för båda könen en lämplig gemensam åldersgräns kunna sättas.

Dessa åt lärarinnorna erbjudna fördelar motväga emellertid ej den mindre aflöningen, och därför anföras ytterligare två skäl, hvar-

före »ämneslärarinnornas aföning kan och bör sättas vida lägre än lärarnes»: 1) »deras bildningskurs är mindre kostsam, — —» då afgångsexamen från högre lärarinneseminariet jämte någon profarstjänstgöring lämpligen synes böra medföra behörighet till ifrågavarande ämneslärarinnebefattningar»; 2) »och läraren må blifva i tillfälle att bilda familj, hvilket icke gäller med afseende å lärarinna».

Det sista argumentet är gammalt och vant och berör ekonomiska och sociala spörsmål, på hvilka vi ej kunna inlåta oss. Det må likväl anmärkas, att får mannen högre lön *därföre* att han skall bilda familj, borde han icke få den, om han lefver ogift. Men mot en »ungkarlsskatt» kan alltid bland andra den befogade anmärkningen göras, att en man kan ha föräldrar och syskon att understödja — ja, men detta kan en ogift kvinna ha och har det säkert lika ofta som mannen. Erfarenheten visar redan nu, att den arbetande mannen ingalunda är den, som ensam får draga försorg om oförsörjda syskon eller gamla orkeslösa medlemmar inom en familj. Den arbetande kvinnan får likafullt bära sin del af bördan. Vi skulle vilja veta, huru många af våra lärarinnor få använda sin knappa inkomst blott för sin egen del, och att det indirekt är en fördel äfven för männen om kvinnans arbete betalas rättvist ligger i öppen dag för den, som betraktar frågan utan fördom.

Hvad det första argumentet i den nämnda motiveringen däremot angår, nämligen att en kvinnas undervisningskurs är billigare, så lider det af betänkliga brister.

Först och främst nämnes *inte ett ord* om den utväg att utbilda sig till lärarinna, som kongl. maj:t redan 1869 för kvinnan öppnade, då hon fick tillåtelse att affägga akademiska examina.

Meningen kan dock ej vara, att en kvinna, som tagit filosofie kandidaten eller licentiaten är oberättigad söka plats vid statens samskolor? Men om en kvinna har tagit fil. kandidaten, kan icke hennes kunskapsmått eller den omkostnad hon använt på sina studier anses ringare än en manlig fil. kandidats. Hennes ekonomiska utgifter ha tvärtom varit *större*. Hennes skolkurs kostar i detta fall omkring 2,000 kr., hans f. n. nästan intet, och om äfven de omtvistade terminsafgifterna vid statens elementarläroverk införas, uppgå de ändå ej till mer än 380 kr. från första klassen till och med öfre sjunde.

Är det måhända meningen, att en kvinlig fil. kandidat skulle vid en samskola ej söka *lärarinne-* utan *lärarplats*? Men hade hon väl någon utsikt att få en dylik plats? Mot det formella i en dylik ansökan kan göras anmärkingar, ty då det finnes *både* lärare- och

lärarinneplatser, är det en formell oegentlighet, att en kvinna skall söka den förstnämnda. Men oafsedt denna invändning, som utan tvifvel skall göras, så finnes det en än viktigare. Då af *besparingskål* vid hvarje samskola så många lärareplatser man vill hafva besatta af kvinnor redan vid skolans anordnande utbytas till lärarinneplatser, d. v. s. till platser med lägre aflöning, så lär man inte sedan taga en kvinlig lärare till lärareplatsen, ty då kunde det hända, att *alla* lärarne blefve kvinnor, hvilket ej ens den ifrigaste kvinnovän kunde önska.

Dessutom är det oriktigt, äfven hvad angår seminaristerna, att tala om att deras utbildning är så mycket billigare än filosofie kandidaternas.

En flickas skolbildning kostar i en af Stockholms billigare större skolor 1,350 kr. Lägg därtill, att genom konkurrensen inträdesfordringarna i seminariet blifvit höjda, så att det fordras efter skoltidens slut för inträde därstädes åtminstone ett års kursläsning, hvilken ej kan beräknas lägre än 200 kr.

Seminarieundervisningen är sedan visserligen fri, men det är också universitetsundervisningen.

Inträdesåldern till seminariet är 18 år, medelåldern vid studentexamens afläggande 19 år. Kursen vid seminariet är 3 till 4 år, och sagda tid är fullt tillräcklig för kandidatexamens afläggande, om vid universitetet läses med den flit, med hvilken lärjungarna måste läsa vid seminariet.

Häraf framgår, att seminaristen endast har aflagt sin studiekurs ett år tidigare än fil. kandidaten, men att den kostade henne minst 1,000 kr. mer än den manlige fil. kandidaten betalat för sin studiekurs, ty här är naturligtvis fråga om *nödvändiga* utgifter, d. v. s. studier, rum, mat och kläder. De drygare omkostnader för lärarnes utbildning, hvarom ecklesiastikministern talar, äro således deras »extra konto», men detta bör ej tagas med i *denna* beräkning, synes det oss.

Klart är af det ofvan sagda, att det kunskapsmått som seminaristerna äga, särskildt när de genomgått en fjärde årskurs, näppeligen torde understiga fil. kandidaternas. Det är endast olika, har de företräden och svagheter, som tillhöra en seminaristbildning, jämförd med en fri akademisk bildning.

Nekas kan ej, att den svenska lärarinnebildningen blifvit *mångsidigare* tillgodosedd än den manliga. Den fördel, som häraf i detta fall synes framträda, är dock endast — ökad konkurrens och lägre löner, ty oakadt vi ej kunnat underlåta att göra dessa anmärkningar,

måste vi erkänna, att trots lärarinnornas löner äro lägre än lärarnes skola samskolorna kunna påräkna ett godt urval af dugliga lärarinnekrafter — så stor är trängseln på den kvinliga arbetsmarknaden.

Men att staten, som skattlägger de arbetande kvinnorna efter samma grunder som männen, icke låter dem, då de blifva statens arbetstagare, få åtnjuta samma löneförmåner, anse vi en orättvisa, och de tryckta konjunkturerna för kvinligt arbete borde ej, då det gäller arbete i statens tjänst, få göra sig gällande.

Emellertid är det rätt naturligt, att detta olika aflönings sätt fått inkomma i det kungliga förslaget. Det är nämligen hämtadt ur flickskolekomiténs betänkande. Men att denna komité å ena sidan talar om att de nuvarande flickskolorna lefva *på bekostnad af lärarinnorna*, å andra sidan vill väcka till lif samskolorna också på bekostnad af lärarinnorna, synes oss minst sagdt vara egendomligt. Vi förmoda dock, att komiténs kvinliga ledamöter ej gillade en dylik anordning, om de också ej uttryckligen reserverade sig däremot.

Äfven för samskolornas egen utveckling beklaga vi, att lärarinnorna ej få en *jämnbördig, lika ansedd* ställning med lärarne. Endast om de detta få, tro vi att disciplin, ordning och naturlig jämlikhet skolungdomen emellan kan uppnås. Och vi uttala härvidlag icke blott en subjektiv åsikt, utan tro, att det stora flertalet af samskoleidéns vänner dela vår uppfattning.

Slutligen vilja vi betona, att ehuru vi önska att samskolor i vårt land må upprättas, anse vi dock att desamma för den kvinliga ungdomen ej kunna blifva af verkligt gagn, om ej såväl lärare som lärarinnor vid ett dylikt läroverk känna sig genomträngda af den sanningen, att uppfostran och undervisning är af lika stort betydelse för flickan som för gossen.

Ellen Fries.



Några ord om
Emilia Pardo Bazán,

det samtida Spaniens främsta författarinna.

Den gamla romanens traditioner, enligt hvilka främsta vikten låg på fantasiens styrka och »fabelns» rikedom, hade i Cervantes' hemland fortsatts af förf. sådana som Juan Valera och Pedro Antonio de Marcon. I Frankrike hade emellertid en ny estetik blifvit förkunnad, och såsom dess frukt hade den realistiskt-psykologiska romanen uppstått. Studier, vetenskapligt samvetsgranna studier af den exakta verkligheten, fordrades nu äfven af skönlitteraturens idkare, och fantasiens roll blef en sekundär: att divinatoriskt ordna och afväga det samlade studiestoffet (»les documents humains»), så att förhållandet mellan orsak och verkan klart framträdde.

För denna nya roman var det, som den spanska författarinnan fru Emilia Pardo Bazán gjorde sig till härold i sitt fädernesland. Men medan den nya romanen annorstädes ofta åsidosatte fantasien, så att hvad som gjorde anspråk på att kallas ett konstverk, i själfva verket blott var ett vidlyftigt protokoll, fanns denna fara ej förhänden hos ett folk, i hvars ådror det flyter arabiskt blod. Ej heller fann de franska förebildernas ofta så kalla, materialistiska lifsåskådning någon tacksam jordmån i hjärtan, som besjålas af spanjorens naiva, men lifsvarma religiositet.

Den spanska realismen är sålunda en sund verklighetsdikning, stark i lokalfärgen och ofta kryddad af den blida humor, som är att vänta hos landsmännen till världens största humorist. Och vid sidan af fru Pardo Bazán stå förf. sådana som Benito Pérez Galdós, Armando Palacio Valdés och Leopoldo Alas m. fl., värdiga medtäflare till andra länders samtida romanförfattare.

Af sina landsmän är fru Pardo Bazán högt uppburen. Bland sina personliga vänner räknar hon t. ex. Antonio Cánovas del Castillo, Emilio Castelar och Juan Valera, och närmast med anledning af hennes litterära framgångar har fråga blifvit väckt om ändring af kgl. spanska akademiens statuter, så att äfven kvinnor må kunna ha säte där.

Hennes hittills utgifna romaner och novellsamlingar uppgå till ett antal af 11. 10 st. kritiska och historiska arbeten samt rese-

skildringar innehålla de mera direkta resultaten af hennes vidsträckta humanistiska bildning. Och sedan i föl utger hon en månatlig tidskrift för vitterhet och kritik, författad uteslutande af henne själf. Men hittills har den omkring 40-åriga förf. i samlad volym blott utgifvit ett enda litet häfte dikter, 20 små stämmningsbitar, sammanförda under den gemensamma titeln »Jaime» (= Jakob) — namnet på förf:s förstfödde. Ur denna hennes diktsamling meddelas här ett par sånger i öfversättning.

Ur dikten "Min son"

af *Emilia Pardo Bazán*.

III.

När i min famn jag har dig, lugn till sinnes,
vid kväll, af intet störd,
då känner jag, att på min lyra finnes
en sträng, ej hittills rörd.

När lyckans fullhet jag mig drar till minnes,
af dig, barn, till mig förd,
då känner jag, att på min lyra finnes
en sträng, ej hittills rörd.

XII.

Min tanke, när jag vid din vagga sitter,
jag dig förtälja vill.
Jag tänker på den lifslott ljuf och bitter,
som dig skall falla till;

På kamp, dit dig en svekfull värld skall sända,
att tröstrikt gripa in;
på törnen, som din kärleks ros måhända
skall bära, älskling min;

På pliktens post, där du ditt lif skall låta;
på vägen, du skall gå;
på ödets sfinx, inför hvars dunkla gåta
ock du skall svarslös stå;

På pannan din, där gömdt ett frö jag anar,
som spira skall en gång,
när tankens vårsol det till blomning manar
midt i vår lögnvärld vrång —

Ett ljus, som dunkelt nu och gåtfullt lyser,
 men snart i fullglans står,
 ty själen bor däri likt ros, som myser
 i knopp, tills ut den slår.

Jag tänker på, hur, bortglömd eller hyllad,
 hur, osäll eller säll,
 sent eller tidigt du skall ned bli myllad
 i dödens svala tjäll.

Och hur långt före dig jag där tör hvila
 från fröjd och sorg och split ...
 Tänk, visste du, hur mina tankar ila
 invid din vagga hvit!

XIII.

Just som du, barn, till oss lände,
 såg jag, hur de sträfva, gamla
 murarne, som allt från fordom
 doftrik kaprifolium kantar
 och mot hvilkas grund begonier
 sticka af med röda kalkar,
 klädde sig af fröjd i praktskrud,
 prydd med nya blommor granna.
 Och de mörka släktporträtten
 där på rummets vägg, som kalla
 bilder fram af dem, som blefvo
 länge se'n i grafven lagda,
 såg jag, ängel min, med tjusning
 ömma blickar på dig kasta.
 Syrsorna i sina gömslen,
 till en plötslig glädje bragta,
 gällt en serenad den natten
 stämde upp omkring din vagga.
 Och uti sin koja hunden,
 korna uti sina stallar
 och i parkens täta kronor
 slumrande små pigga sparfvar
 vakna, tycktes mig att låta
 sitt välkommen mot dig skalla.

Näktergalen själf, hvars kvällshymn
 vid den tiden plär ha stannat,
 nedan fönstret hördes drilla
 genom mänskensdagar matta ...

Men ej var det näktergalen:
 här på trakten jämt han fattats;
 nej, det var en hymn af lycka,
 stigen ur mitt hjärtas kamrar.

Göran Björkman.

Litteratur.

Gösta Berlings saga af *Selma Lagerlöf*.

Ett af den nutida berättande diktens mest utmärkande drag är dess förkärlek för psykologisk analys. Kring karaktärsutvecklingen och de förhållanden, som motivera och betinga densamma, koncentrerar sig hela intresset. De djupast dolda rörelser, de finaste skiftningar i själslifvet ställas fram i den objektiva skildringens klara dagsljus och följas länk för länk. Denna riktning framträder hos Tolstoy så väl som hos förf. af Robert Elsmere, hos Bourget så väl som hos Lie.

Ett annat slag af berättarkonst möter oss i Gösta Berlings saga. Det är ej nyktert dagsljus, som strömmar ned öfver alla denna boks växlande gestalter. Snarare förefaller det, som såge man dem i skenet från ett sprakande, gnistrande bål. Än flamma lågorna upp, och hvarje drag framträder med kraftigaste intensitet, och de dansande skuggorna jagas på flykten rundt om; än sjunker elden ned till en mystisk glöd och gestalterna te sig fantastiskt dunkla, sammansmältande med omgifningen. Skildringen af majorskan lämnar ett exempel härpå. En mera liffull och på samma gång finare karakteristik än hennes i kapitlet »Tiggaren» får man leta efter. Samma gestalt, fast med de hårda dragen mildrade af botgöringen, möter oss vid bokens slut, då majorskan på väg hem, redan dödligt sjuk, häjdar släden vid hvarje mötande för att fröjda sig åt deras goda nyheter. Man väntar sannerligen icke, att denna pröfvade och luttrade kvinna på dödsbädden skall ge vika för hämdens och hatets onda andar. Det förefaller

som om författarinnans dragning till det mystiska härvidlag fört henne för långt. Det öfvernaturliga elementet i boken får i allmänhet sitt fulla berättigande och sin gripande verkan genom att gifva kroppslig gestalt åt aggande tvifvel, åt tärande samvetskval. Men här kommer Sintrams hemlighetsfulle budbärare med det svarta brevet till den döende, som redan gjort upp sin räkning med lifvet. Den mörka skugga, som härigenom faller öfver henne, är alltför djup för att alldeles försvinna i det försonande ljuset öfver hennes sista ögonblick.

Liknande är förhållandet med teckningen af Gösta Berling själf. Då vi göra första bekantskapen med majorskan, få vi äfven ett lefvande intryck af hennes skyddsling, den med glänsande gåfvor utrustade, men djupt sjunkne Gösta Berling, som kastat sig ned i drifvan vid vägkanten för att dö. Men mellan detta deras möte och det ögonblick, då han, jäktad af samvetskval öfver sin andel i kapten Lennarts öde, än en gång vill kasta bort sitt lif, ligger en utvecklingskedja, hvars länkar delvis endast anas. Hur den öfverdådige, frade, blott för stunden lefvande »kavaljeren» kan bli en »folkets räddare», det antydes visserligen i samtalet med Brobyprästen och på ett par andra ställen; den afgörande vändningen motiveras äfven af den ånger, som gripit honom vid kapten Lennarts bår, och af det moraliska stöd han har i sin hustru; men det oakadt får man ej något helt intryck af denna själshistoria. Det är alltför mycket annat, som spelar in i den och grumlar gången däraf. Man löper ofta fara att tappa bort dess tråd i hvirveln af äfventyr, gestalter och episoder.

En roman i vanlig bemärkelse, där intresset afgjort koncentrerar sig kring en eller några få hufvudkarakterer, är Gösta Berlings saga således ej. I bild på bild rullar den upp för oss hur »äfventyrens vilda jakt brusade fram kring Löfvens sjö». De ge ett öfverväldigande intryck af konstnärlig rikedom och mångsidighet, dessa bilder, men de stå ofta nog ej i närmare förhållande till hvarandra än pärlor, uppträdda på samma tråd. Författarinnan lär ock varit betänkt att kalla sin bok »Berättelser från det gamla Värmland», en titel, som bättre än den nuvarande skulle angifvit dess innebörd.

Men har man väl upphört att döma denna bok efter den helgjutna romanens måttstock, läser man en för en af dess många förtjusande episoder så, som man läser en fin novellet eller en gripande dikt — ja, då tror jag de skola vara få, som ej ryckas med. Visserligen förekomma några bizarrerier som »Midsommar» och »Kevenhüller», den senare allt för mycket saga för att den där skildrade slottsbranden skulle kunna fogas in som ett led i handlingens gång.

Men dessa mycket mer än uppvägas af de skatter, som med slösande hand hopats inom ramen af Gösta Berlings saga. Där finnas dråpiga, af lif och humor genomadade skildringar, sådana som »La Cachucha», genrebilder med äkta gammaldags färgton öfver sig, sådana som »Mamsell Marie», friska, soliga idyller som »Lilliecronas hem», trolska sago-stämningar som »Dovres häxa». För att åter använda samma bild som nyss, hvilken brokig ringdans af skiftande gestalter rör sig ej kring fantasiens flammande bål! Den ena efter den andra, träda de in för en stund i ljuskretsen för att åter sjunka tillbaka i dunklet och aflösas af ständigt nya. Och dock framträda de allra flesta på ett sådant sätt, att deras bild i lefvande individualisering präglar sig i ens minne. Saknas koncentration i diktverket som helhet, så måste man i så mycket rikare mått tillerkänna de särskilda småberättelserna hvar för sig denna egenskap.

Men det finnes äfven folkscener i Gösta Berlings saga, brokigt rörliga som bilden af marknadslifvet vid Broby eller gripande som skildringen af tåget efter kapten Lennarts bår. Det är ingen lätt sak att åskådliggöra hur stora massor kunna besjålas af en gemensam känslöstämning. Men det har lyckats Selma Lagerlöf. Vi se för oss den tysta, andäktiga skara, som i höstkvällens skymning fyller kapten Lennarts gård; vi höra hur en efter en träder in och vittnar vid hans dödsbädd. Vi ryckas med af de skiftande känslöstämningar, som gripa folket vid gästabudet på Ekeby gård. Mästerlig är också därför skildringen af det långa tåg, som, växande för hvar gård, drager in i skogen för att leta den försvunna nygårdsflickan; mästerlig med sitt omkväde om det mörka där inne under bergväggen, »där granarna stå tätast och mossan ligger mjukast».

Känslan af sambandet mellan naturen och människan är mycket stark hos författarinnan och går som en underström genom hela hennes bok. »Hvilken del af jordens stoft är det, som ej varit inne i lifvets kretsgång?» frågar hon. — »Lifvets ande bor ännu i de döda tingen. Hvad förnimmer han, där han slumrar i drömlös sömn? Guds röst hör han — lägger han ock märke till människors?» Denna känsla ger en särskild, mystiskt betagande stämning åt hennes stora naturbilder: vårfloden, som bryter fram i natten, den allt förhärjande torkan, åskskuren, som med ens börjar smattra mot kyrkfönstren och hälsas med hänförelse. Men de äro tillika tecknade med lefvande åskådlighet, med verkligt realistisk kraft, dessa bilder. Nästan på hvarje sida möter man för öfrigt jämförelser eller detaljer, som vittna om författarinnans fina naturstudier och iakttagelser. Teckningen af

djurlifvet på Ekeby gård, där »den store brukspatronen» väntar i timal med sin släde, och kapten Lennarts drömmar om »de små sädeskornens underliga öden» äro sådana små pärlor.

Selma Lagerlöfs stil visar en egendomlig blandning af episk åskådlighet och lyrisk glöd. Originellt och kraftigt tecknad i några få raska drag, med några få karakteristiska detaljer, framstår bild efter bild, scen efter scen. Men kring dem spelar författarinnans egen personliga stämning, som ger hvar och en dess färg, trolsk eller idyllisk, humoristisk eller tragisk. Ofta nog inledes ett kapitel med några fina eller djupsinniga reflexioner, som trots formen verka som lyriska strofer och ange tonen i hela den följande skildringen. Med alla sina lyriska utbrott, med sina gammaldags vändningar och sin rikedom af djärfva uttrycksfulla bilder, är denna stil i hög grad personlig och fängslande.

Sådan Gösta Berlings saga nu föreligger färdig, har den ej kunnat undgå att väcka stort uppseende. Ett nybörjararbete, hvars hufvudsakliga brist är en öfversvallande rikedom af lif, en öfvervåldigande mångsidighet och kraft i fantasien, är i vår nyktra, fantasi-fattiga tid rent af en skatt. Det ger oss rättighet att vänta mycket af författarinnan. Hon är en af dem, för hvilka diktens värld ligger öppen, och vi kunna ställa samma bön till henne som kavaljererna till »fru Musica»: »Bred ut din trollmantel och för oss dit!»

Sigrid Leijonhufvud.

Josephine Butler. Lefnadsteckning af *W. T. Stead*. Med porträtt och med förord af Ernst C. F. Olbers. Öfvers.

»Tunga vägar hafva människors barn att vandra, ökenstigar, träkstigar, fjällstigar», och de, som af försynen utkorats att utföra stora ting, måste ofta utstå de bittraste profven.

Josephine Butler har genomvandrat sorgens och själslidandets tåredalar, ensamhetens och saknadens öknar och slutligen sträfvat uppför svårigheternas branta klippvägar, men just därför har hon mer än andra förmått trösta, hjälpa och ledsaga nedslagna och lidande medsystrar.

Mrs Butlers biografi är lika anmärkningsvärd genom ämnets rika och omväxlande beskaffenhet, som genom förf. mr Steads behandling af detsamma. Sällan äro stora personligheter lyckliga nog att finna en biograf, som med så mycket sympatiskt förstående och uppskattningsom som han, teckna deras bilder för eftervärlden. Mr Stead och Mrs Butler äro andliga förwandter. De båda stora personligheterna, som sträfva och lida för samma syfte, förstå och värdera hvarandra. Först

från det ena bergets topp kan vandraren göra sig ett rätt begrepp om höjden af det andra.

Denna lefnadsteckning redogör ej blott för ett händelserikt yttre lif, med mörka skuggor och klara dagar, utan ock för ett inre sjäslif, lika intressant och skiftesrikt. Stead tecknar mäterligt såväl det ena som det andra. Äfven som tidsbild är boken underhållande. Den meddelar lifliga målningar af folklifvet och de politiska sammanstötningarna, af valstrider och knytnäfsstrider, af folkupplopp och folkentusiasm. Man har ej kunnat föreställa sig, att den laglydiga engelska nationen skulle i våra dagar utöfva sådana våldsbragder som de här beskrifna.

Mrs Butler härstammar på fädernet från en af Northumberlands oberoende och frisinnaade släkter. Hos fadern förenades i rikt mått de nedärfda dygderna: varm gudsfruktan, afsky för synd och orättvisa samt mod att uttala och kämpa för egna åsikter. På mödernet leder hon sin härkomst från en gammal hugenottsläkt. Hon hade lyckan att uppväxa i en skön och pittoresk näjd och så att säga i naturens sköte. Långa sommarutfärder hörde till ordningen för dagen. Detta lefnadssätt grundlade en fysisk styrka och spänstighet, som gjorde det möjligt för henne att uthärda de mödor och oerhörda själsansträngningar, som framdeles föll på hennes lott. Den fattiga men oberoende och intelligenta befolkning, hon från barndomen lärt känna, ingaf henne förtroende och aktning för arbetsklassen, inom hvars leder hon framdeles fick sin egentliga verkningsskrets.

I sin ungdom hade mrs Butler utkämpat heta själsstrider, hvilket här fastän blott i förbigående nämnes, ty äfven dessa pröfningar tyckas varit henne särskildt pålagda som en beredelse för det blifvande kallet.

Förenad i ett lyckligt äktenskap med en man, som hon älskade, och som förtjänade hennes ömhet, och omgifven af tre söner och en dotter, tänkte Josephine Butler visst icke beträda den bana, dit försynen sedermera kallade henne. Hon lefde lycklig i en stilla prästgård på landet, då kallelsen, den förfärliga kallelsen kom.

Hon hade just återvändt hem från en resa och inträdt i vestibulen, då hennes lilla elflika dotter, festklädd att taga mot mamma, skyndar från öfre våningen, hänger sig i brådskan ut öfver balustraden, förlorar jämnvikten och faller till moderns fötter. Trappan var hög, stengolfvet hårdt. Intet hopp om barnets räddning fanns; ett par timmars dödskamp och allt var slut.

Moderns sorg var utsäglig, och lidandet skärptes än mer genom återvändande tvifvel, tvifvel på allt, som utgjort hennes lifs högsta lycka. I ångest suckade hon: »min Gud, min Gud! hvi hafver du öfvergifvit mig». Men dessa själsmarter alstrade hos henne en förmåga af medlidande, som framdeles förlänade henne en alldeles egenomlig gåfva att mildra andras sorg och lätta deras börda samt kraft att arbata, sträfva och bedja för att rädda sjunkna och lidande medsystrar.

Dennå sorgens och förtviflans tid, som syntes mrs Butler oändlig,

fick dock ett slut. En dag, då saknad och bitterhet drifvit henne bort från tomheten i hemmet, och hon, uttröttad af att vandra gata upp och gata ned, längtade efter hvila och frid, besökte hon en gammal from kväkerska, och sittande vid hennes fötter, utgöt hon sitt hjärtas bedröfvelse. Gumman lade sin hand på hennes nedböjda hufvud: »Gud har tagit till sig din älskling», sade hon, »men många öfvergifna unga hjärtan finnas, hvilka behöfva den moderskärlek, som flödar från ditt. Jag har ett hem för arma sjunkna kvinnor, som jag tagit vård om, men jag förmår ej mer se till dem, emedan ålder och sjukdom medtagit mina krafter. Blif du en moder för dessa öfvergifna». — Josephine Butler följde anvisningen och upptog arbetet.

Nu började mörkret skingras. En varm kärlek till andra mödrars förlorade döttrar undanträngde sorgen, och medlidandet uppfyllde alltmer denna pröfvade moders blödande hjärta. Hon glömde sig själf för andra, och vann de mest förhärdades förtroende, ty hon vann deras hjärtan.

Hon segrade, emedan hon älskade. Läppar, som uttalade lastens och hädelsens ord, tillslöt hon med en kyss. Ingen kvinna var så djupt sjunken, att icke mrs Butler med uppriktig ömhet slog kring henne sina armar.

Ett drag från detta stilla arbete bland de förtappade och förskjutna må omtalas, innan vi öfvergå till hennes banbrytande verksamhet för afskaffandet af den i England från kontinenten införda sedlighetslagstiftningen: »*The contagious diseases prevention act*».

I en skrift till själf försvar mot lömskt förtal säger Josephine Butler: »Jag vet, att hvad jag nu omtalar endast är ett upprepande af hvad andra kvinnor gjort med större hängifvenhet. Men jag är af förtalet drifven att yttra några ord till mitt försvar. Jag har blott ett enda litet gästrum. I detta har jag med min mans samtycke mottagit den ena efter den andra af dessa mina fallna systrar och låtit våra gäster af högre stånd bo på ett närbeläget hotell. I detta lilla rum har jag vårdat arma fallna, af sjukdom härjade kvinnor, hvilka jag älskat som hade de varit mina egna systrar, och i nödens, sjukdomens och dödens tider gifvit dem det bästa, vårt hus kunde åstadkomma. Många hafva dött i mina armar. Sedermera hyrde vi ett litet hus, där vi mottogo andra olyckliga. Icke långt från oss ligger en kyrkogård. I ett soligt hörn af densamma finnes en rad enkla grafvar, som rymma de jordiska kvarlefverna af dessa våra barn; fallna kvinnor, — men hvilka nu hvila i skötet af den frälsare, som kommit att uppsöka och rädda det förtappade. Ty alla hafva de insomnat fulla af hopp och fröjd, efter att före sin död hafva funnit, jämte den inre friden, skatten af en oegennyttig vänskap». — —

»Jag blyges öfver att hafva blifvit drifven till detta själf försvar, men jag blyges än mer däröfver, att en engelsk gentleman skall hafva tvungit en engelsk lady att omtala, hvad hon helst skulle velat dölja för evigt, då hon ju endast gjort sin plikt.»

Då den nyinförda lagstiftningen blef mer allmänt känd i England, uppreste sig mot densamma flere framstående personér och där-

ibland några af landets förnämsta kvinnor, t. ex. Florence Nightingale, Harriet Martineau m. fl. Vid en talrikt besökt sammankomst väcktes frågan om hvem af alla dessa damer skulle sättas i spetsen för motståndet. Flera framstående kvinnor föreslogos, men de voro alla hindrade att öfvertaga uppdraget, antingen af familjeåligganden eller af redan åtagen publik verksamhet. Mrs Butler, ehuru mindre känd, valdes då. Inom kort insågs allmänt, att ingen kunde vara mer passande för det tunga och obehagliga värfvet.

Den verksamhet, hon nu började utveckla, är beundransvärd. Hon skref hundratals in- och utländska bref, hon besökte framstående män i Frankrike, Schweitz och Italien, hon utgaf en mängd skrifter och upprop, samt höll offentliga tal vid alla möjliga tillfällen. Första gången uppträdde hon en afton på ett stort torg, stående i en kärra och stödd af två handfasta män med brinnande bloss. Man tror sig förflyttad ett eller par århundraden tillbaka i tiden vid läsningen om alla dessa äfventyr. Man beundrar ej blott hennes egen entusiasm, utan ock den hänförelse hon förmådde tända hos andra, och den själförgättna hängifvenhet, hon ingaf sina anhängare. Utan tanke på egen ära samlade sig alla kring henne, och genom denna osjälfviska sammanslutning vanns dubbel kraft.

Utrymmet medgifver ej att skildra ens i sammandrag den storartade verksamhet, mrs Butler och hennes anhängare under tiden mellan 1870 och 1886 utvecklade. Nedanstående siffror gifva dock ett begrepp därom. Under dessa 16 år höllos, i ändamål att afskaffa den förhatliga lagen, 766 offentliga möten och 91 konferenser. Ej mindre än 18,068 petitioner inlämnades, med ett antal underskrifter stigande till 2,657,348. Dessa kraftansträngningar kröntes 1886 med framgång. Den nya lagen upphäfdes. Segern vanns af en storslagen personlighet, stödd af en stor och ädel nation.

»Härförarn ensam vinner icke slaget,
De djupa leder vinna det åt honom.»

Men härföraren går dock i spetsen för segertåget.

F. A. Ek.

Några reflexioner i dräkthereformfrågan.

Då jag för en tid sedan i Dagny genomläste Dräkthereformför-
eningens arbetsredogörelse för året 1890—91, fäste jag mig vid ett
uttryck i densamma, som gifvit mig anledning till några reflexioner
i detta ämne. Där stod nämligen: »Hvad särskildt ytterkläder angår,
anser såsom förut styrelsen dem ej egentligen ligga inom föreningens
arbetsområde, *underkastade modets växlingar som de äro*».

Att Dräkthereformföreningen funnit det med sin fördel förenligt, att endast påyrka reform med afseende på underkläderna, torde ju vara klokt, ty helt visst vinnas flera anhängare just genom ett sådant tillvägagående. Här gäller nämligen att vinna på sin sida ej blott motståndarna till idén, ej blott dem, som uppenbart äro slafvar under det rådande modet, utan äfven de kvinnor, som stå på en mera odeciderad ståndpunkt med afseende på föreningens syfte, och hvilka väl kunna erkänna det oförnuftiga i vår klädedräkt och önska en förändring i densamma, men som aldrig skulle våga verkställa denna förändring, om den vore förknippad med något brott mot den allmänna opinionen. En förbättring af de hittills allmänt brukliga underkläderna är ju således både möjligare och ur hygienisk synpunkt viktigare att genomföra än en dylik reform med afseende på den yttre beklädnaden. Har föreningen, om än blott hos ett fåtal kvinnor, lyckats väcka den sanningen till lif, att hälsans fordringar gälla mer än det häfdvunna brukets, att det i hennes intresse kräfves varm och jämnt fördelad underdräkt, afläggande af snörlifvet och andra tryckande band kring midjan och höfterna samt, såsom en följd däraf, praktiskt hos dem fått dessa idéer tillämpade, — så har föreningen sannerligen ej verkat förgäfves.

Inom alla områden, och icke minst af Fredrika-Bremer-Förbundet, kämpas för kvinnans höjande i moraliskt, intellektuelt och socialt afseende. Att denna kamp under årens lopp kröntes med framgång, därom bära Dagnys spalter genom att konstatera än ett, än ett annat nytt område, som för kvinnan blifvit öppnadt, tydligen vittnesbörd. Men trots alla de bojar, som under årens lopp för henne brustit, bär kvinnan dock ännu en, som är starkare och segare än dem alla, en boja, som endast vi själfva kunna bryta. Jag menar »modet».

Jag vet att många af mina medsystrar här skola le ett medlidsamt löje åt öfverdriften i mitt påstående, ty *de* ha aldrig funnit modet innebära något tvång på deras fria vilja. Det är ju af lust de lyda dess föreskrift, och om snörlifvet än aldrig så hårdt pinar den unga adepten, eller den dekolleterade toiletten hos henne framkallar blygselrodnad, så tränger dock aldrig någon klagan ur hennes mun. »Det brukas så», är den trollformel, som kväfver all själfständighet och lägger sig som balsam på så väl den sammanpressade bröstkorgen som — den sårade anständighetskänslan.

Jag är likväl viss om, att många kvinnor finnas, som gifva mig rätt däruti, att vi, trots vår mycket omordade frihet, dock *äro* slafvar under denne härskares despotiska styrelse. Äro vi väl fria, då hvil-

ken tvetydig pariserdam som helst kan föreskrifva oss lagar, som strida både mot förnuft och känsla? Äro vi alldeles förvissade om att, då modet så kräfter, vi ej när som helst kunna tillägna oss de mest befängda idéer i vår klädedräkt? Hafva ej de flesta, åtminstone den »medelåldriga» delen af oss, burit krinolin? Hafva vi ej burit tornyr? Hvem skulle väl före dessa krinolin- och tornyrperioder hafva sagt en förständig och tänkande svensk kvinna, att hon skulle i sin dräkt komma att använda dylika befängda och löjligen tillägg — och ändå *har* hon gjort det. Ja, vi hafva sannerligen skäl att darra vid tanken på de oförnuftiga och galna plagg, vi ännu kunna komma att bära!

Att Dräktreformföreningen, den i förhållande till det stora verksamhetsfältet ännu så oansenliga föreningen, med de få resurser, som stå densamma till buds, skulle kunna upptaga kampen mot denne mäktige potentat kallad modet, har jag aldrig tänkt. Jag vet ju ock genom dess program, att den ej åtagit sig mer, än den med hopp om framgång kan utföra, — sannolikt ligger ock just däri dess styrka — dock att se sin maktlöshet gent emot en öfverlägsen fiende, att vara hans tvungna undersåte är ett, men att offentligt bekräfta sin frivilliga underkastelse under hans spira ett annat. *M. G.*

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Till *Allmänna Stipendiefonden* har en person, som vill vara onämnd, öfverlämnadt *Tio tusen kronor*, med villkor att under sin lifstid själf disponera räntan.

Från *donationsfonden för kvinnor som studera medicin* kommer, enligt beslut som fattats vid Styrelsens för förvaltning af stipendiefonderna sammanträde den 22 februari, att i år utdelas tvenne stipendier, *ett å Fem hundra och ett å Fyra hundra kr.* (Se kungörelsen härom å sid. 68.)

Breflåda.

En täflingsintresserad. Af flera skäl anser sig Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité ej kunna bifalla den af er gjorda framställningen.

Fredrika-Bremer-Förbundets Stipendier

för kvinliga medicine studerande.

Genom en af Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet vald Nämnd komma att från en af anonym gifvare stiftad stipendiefond för kvinnor, hvilka ägna sig åt medicinska studier, utdelas *två stipendier för innevarande år, ett å Fem hundra kronor och ett å Fyra hundra kronor.*

Kompetent sökande till sådant stipendium är kvinna, som aflagt medikofilosofisk eller medicine kandidatexamen eller däremot svarande kunskapsprof.

Ansökningar skola före den 1 nästkommande april insändas till *Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan* samt åtföljas af betyg öfver aflagda kunskaps- och examensprof samt präst- och läkarebetyg, ägande sökande ingifva jämväl andra handlingar till stöd för ansökningen.

Af tilldeladt stipendium äger stipendiat lyfta å *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå* ena hälften den *31 maj*, andra hälften den *15 december*, och skall stipendiat därvid förete vederbörligt intyg om huru stor del af sistförflutna terminen hon idkat studier vid medicinskt läroverk, hvilket, för rätt till stipendiums utfående, bör hafva ägt rum mer än halfva terminen.

Stockholm i februari 1892.

Styrelsen för förvaltning af
Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder.

Pristäflan.

Då Fredrika-Bremer-Förbundet vid sin nyss afslutade pristäflan för barn- och ungdomsböcker ej kunnat utdela det första priset, får Förbundet härmed inbjuda hugade författare till en ny pristäflan.

Förbundet utfäster tvenne pris, det ena å 300 kr., det andra å 100 kr., för de bästa nöjesböcker på svenska språket, skrifna för barn eller ungdom.

Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år. Innehållet bör hälst utgöras af en enda sammanhängande berättelse, kulturbild eller rese-skildring eller kan ock möjligen bestå af ett fåtal sådana. Arbetet bör i tryck icke understiga 150 sidor vanlig oktav. Förbundet förbehålles optionsrätt till förlagsrätten.

Täflingskrifterna böra vara inlämnade till **Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, före den 15 april 1892** och vara åtföljda af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress.

Anmälan.

Dagny, som under år 1892 fortfarande kommer att verka för **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende"**, anmäler härmed sin 7:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträffa att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.

Dagny redigeras under år 1892 af fröken **Lotten Dahlgren** jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd **Redaktionskomité**, till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru **S. L.—d Adlersparre** kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.

Dagny utkommer med åtta häften om två tryckark.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Använd endast

Floras Opoponaxtvål,

Floras Genuina Glycerintvål,

Floras Eau de Cologne och Parfymer.